

Tilbedelse og social retfærdighed

**"Nej, den faste, jeg ønsker,
er at løse ondskabens lænker
og sprænge ågets bånd,
at sætte de undertrykte i frihed,
og bryde hvert åg" (Es 58,6).**

Hovedtanke

Tilbedelse er utroværdig, når vi ikke tager os af medmennesket.

Introduktion

I anledning af 200-årsdagen for Karl Marx' fødsel den 5. maj 2018 spurgte opinionsinstituttet Ipsos mennesker i 28 lande, hvilken værdi de tillagde socialistiske idealer i dag. "Der er stærk kritik af den neolibérale markedsøkonomis vildskud. Mennesker længes efter mere social retfærdighed," forklarede Robert Grimm, der er direktør for politisk og social forskning hos Ipsos (<https://bit.ly/2CcT8vv>).

Nogle tænker sikkert, at som Jesu efterfølgere kan og skal vi ikke løse denne verdens problemer. Efter Jesu genkomst vil social uretfærdighed ikke findes mere, og indtil da har vi vigtigere ting at tage os til. Først og fremmest at forkynde evangeliet.

Denne og lignende opfattelser hører man af og til blandt kristne. Og dog lever vi som troende midt i denne verden. Vi er også ofre for uretfærdighed og – måske uden at ville det – også samtidig dens håndlangere. Alene med vores forbrugeradfærd bidrager vi til, at mennesker andre steder i verden bliver udnyttet (jf. Horst Sebastian, "Soziale Gerechtigkeit für alle", *adventisten heute*, Juli 2018, 12-14).

Denne studievejledning vil vise, at dette emne vedrører vores forhold til Gud og hænger nøje sammen med tilbedelsen af ham.

Gudebilleders indflydelse

Sl 115,3-8

Hvad er forskellen på at tilbede den sande Gud og at ære hedenske gudebilleder?

Baggrund

Et spottende spørgsmål – "Hvor er deres Gud så?" (v. 2) – danner baggrunden for denne salme. Han er i himlen, almægtig og unddraget al tilgængelighed fra menneskelig side. Dette er salmens svar. Og alligevel er han nær ved sit folk.

Efterfølgende spotter salmedigteren egenskaberne af og begrænsningerne hos de hedenske guder (gudebilleder). Han kommer til den konklusion, at de er lig med de guder (gudebilleder), som de selv skabte, og dem stoler de på. Vers 8 tydeliggør en grundlæggende konsekvens: Tilbedelse har altid noget at gøre med ens eget væsens forandring og er ikke udelukkende udtryk for indre fromhed eller en bestemt fornemmelse i hjertet. Mennesker kommer til at ligne det, som de beundrer. Det kan også være noget uvæsentligt.

Til fordybelse

Vi kommer til at ligne det, vi tilbeder. Det vedrører ikke kun troende i andre religioner, men også de kristne. Selvom vi ikke tilbeder afguds-billeder, har vi forestillinger om og billeder af Gud i hovedet, som vi har tilegnet os i løbet af livet, og som har stor indflydelse i vores eget liv og dermed på mennesker i vores omgangskreds. Således afhænger det fx af, om man hele tiden er bange for ikke at være god nok, eller om man lever i fast tillid til, at man er antaget af Gud. Begge indstillinger har indflydelse på, hvordan vi behandler vores medmenesker.

Til eftertanke

Hvilket "billede" af Gud bærer jeg i mit hjerte?

Hvad der er vigtigt for Gud...

5. Mos 10,17-22

Hvordan argumenteres der for indsatsen for de svageste?

Baggrund

Det, der er beskrevet i kapitlerne 5 til 9, sammenfattes i dette afsnit. Israels forhold til Jahve er radikalt forskelligt fra forholdet mellem andre folkeslag og deres guddomme. Relationen baseres på Jahves kærlighed til sit folk. Denne kærlighed kan ikke opnås gennem fromme gerninger, men den tilfaldt Israel helt uden fortjeneste. Derfor bliver der stadig mindet om, hvad Gud gennem udfrielsen har gjort – og stadig gør – for sit folk.

Folket i sin helhed var kaldet til at erkende Guds væsens kendetegn, indoptage det og formidle det udadtil. Hvad der gælder for folket, gælder også for den enkelte. Fordi Gud i kærlighed henvendte sig til os – ubetinget og uden forhåndspræstationer fra vores side - burde vi også være medfølelse over for andre, i særdeleshed over for dem, der er de svageste.

De *faderløse og enkerne* (v. 18) havde ingen, der sørgede for dem. De var langt hen ad vejen retsløse og uden beskyttelse. De fremmede, altså mennesker fra andre folkeslag, stod i fare for at blive anset som "andenrangs-mennesker".

Til fordybelse

"I deres omsorg for de fattige og de dårligt stillede var Israels sociale love uden fortilfælde blandt folkeslagene i det antikke Østen ... Hammurabis lov (en mesopotamisk lovsamling fra det 18. årh. f.Kr.) [var] en lovgivning, der inddelte menneskene i sociale klasser. I modsætning hertil var Israels borgere alle lige for loven" (Adelbert Genzel, "Recht ströme wie Wasser", *adventisten heute*, Juli 2018, 9).

Til eftertanke

"Retfærdighed uden barmhjertighed er ukærlig. Barmhjertighed uden retfærdighed er vanærende" (Friedrich von Bodelschwingh).

... savner han hos sit folk

Es 1,10-17

Hvori får højtidsgudstjenester deres betydning?

Baggrund

På grund af Israels egen historie burde folket have opfyldt Guds vilje og værdier. Men virkeligheden var en anden. Det er bemærkelsesværdigt, hvordan Gud gennem profeten Esajas reagerer på det.

Sandsynligvis i anledning af en højtidsgudstjeneste brændemærker Esajas denne som værdiløs og ubrugelig og ødelægger dermed den andægtige stemning. De mest tungtvejende bebrejdelser rettes netop mod det, som Israel mener at gøre til Guds ære. Mængden af gudstjenestehandlinger og den måde, som de bliver angrebet på, er forbavsende. Det beskrives også udførligt, hvordan Gud reagerer på dem.

"Fra det retoriske spørgsmål (1,11) frem til forbuddet mod at bringe flere ofre (1,13) benyttes følgende udtryk som afvisning: 'mæt af', 'vil jeg ikke have', 'bring ikke', 'væmmes ved', som på følelsesmæssig og empatisk vis beskriver, hvad Gud mener om denne gudstjeneste" (Peter von Knorre, *Vergeblicher Gottesdienst*, Stuttgart 2010, 83). Også bønner, som i gudstjenesten bedes med udstrakte hænder, går ikke ram forbi. En sådan kritik – at selv bønner som udtryk for troen og symbol for fællesskabet mellem mennesker og Gud ikke finder gehør hos ham – findes ellers ikke i hele Det gamle Testamente.

Årsagen til kritikken ligger ikke i, at gudstjenestens indhold og form skulle være utilstrækkelig, men i, at den står i kraftig modsætning til menneskenes adfærd i dagligdagen. I stedet for den slags offergudstjenester burde mennesker gøre en indsats for de svage. "Mange blev undertrykt af deres medmennesker i Israel. Det var dem, der elskede Gud, der var forpligtet til at rette op på denne situation. Undertrykkerne skal standses i deres forehavende, og den nødvendige hjælp skal gives de undertrykte" (ABC, Bd. 7, 142).

Til eftertanke

Hvad ville jeg mon føle, hvis en "budbringer" afbryder en festgudstjeneste med den slags bemærkninger?

Falsk tilbedelse

Am 5,21-27

Hvad gør tilbedelse til et forgæves foretagende?

Baggrund

Når nogen bragte et offerdyr til templet, blev det først undersøgt, om det kunne bruges. Hvis det ikke svarede til forskriften om at være fejlfrit, skulle det tilbagevises af præsten (3 Mos 1,3-4; 22,18-25).

Men her handler det om en anden form for bedømmelse. Det er ikke den ansvarshavende præst, der træder frem for menigheden, men profeten Amos taler på Guds vegne. Han henvender sig ikke til enkeltpersoner, men til hele folket og kritiserer de kostbare offerfester og -gaver. Disse bliver af Gud afvist som falsk tilbedelse og bliver ovenikøbet sat i forbindelse med afgudsdyrkelsen under ørkenvandringen (v. 25). Den dybe modsætning mellem den asociale adfærd (5,11-13) og festgudstjenesterne er i Guds øjne rent hykleri. På den måde bliver kulten til falsk tilbedelse.

Til fordybelse

Amos gør det helt tydeligt, hvori den egentlige mangel består: "Ret skal strømme som vand, retfærdighed som en stadig rindende bæk" (v. 24). I Orienten er vand et kostbart gode. Vandrige floder findes næsten kun i regntiden. Alle, der lever på stepperne, længes efter evigt rindende vand i deres vandløb. Vand er forfriskende og livsnødvendig. Amos beskriver derfor virkningen af ret og retfærdighed med billedet af rindende vand.

Gud ville gerne have taget imod den form for gaver. Den, der gør en indsats for andres vel, holder den "rette" gudstjeneste.

Det, der virkelig tæller

Mika 6,6-8

Hvordan sammenfatter Mika sit og også andre profeters budskab?

Baggrund

Dette afsnit adskiller sig fra de andre skriftsteder, der øver kritik af tilbedelsen, og som vi har behandlet i denne uge. Det angriber ikke gudstjenesten direkte. Det lader deltagerne til gudstjenesten stille fire dobbeltspørgsmål, der bliver mere og mere ekstreme: Det foreslås, at antallet af ofre øges grænseløst, endog ofringer af første-fødte overvejes. I denne optælling ligger der et anseligt mål af ironi og sarkasme.

Der nævnes tre forventninger, som Gud har til sit folk. De indeholder summen af profeternes budskaber. Grundteksten giver mulighed for at oversætte: Herren kræver af dig "intet andet end... "

1. at handle retfærdigt:

Med dette udtryk menes først og fremmest at øve social retfærdighed med særligt henblik på enkerne, de faderløse, fattige og fremmede. Dekalogens fjerde til tiende bud er et værn mod udnyttelse.

2. at udøve trofast kærlighed:

Det betyder, at man ikke blot skal efterkomme en pligt, men at have hjertet med i sin relation til Gud og sine medmennesker og derfor møde alle med venlighed.

3. at vandre ydmygt (1948) med Gud:

Dette ord, som i '93-udgaven er oversat med *årvågent*, findes kun et sted mere i Det gamle Testamente, nemlig Ordspr 11,2, hvor det er gengivet som navneord – *de ydmyge*. Når nogen opfører sig på den måde i forhold til Gud, har det også altid indflydelse på vedkommandes forhold til sine medmennesker.

Til anvendelse

"Nej, menneske, du har fået at vide, hvad der er godt, hvad Herren forlanger af dig: Du skal gøre det rette med trofast kærlighed, og altid være villig til at vandre med Herren"
(Mika 6,8; Bibelen på hverdagsdansk).

Tilbedelse i hverdagen

Es 58

Hvornår bliver tjenesten over for menneskene til tilbedelse?

Baggrund

Faste og selvskabt plage tjente ofte religiøs selvudfoldelse. Jahve derimod giver fasten en anden betydning: Give afkald på vold, undertrykkelse, udnyttelse og navlebeskuelse. Med den form for faste sætter den aktive og bevidste troende fokus på sit medmenneske. Den, der giver undertrykte frihed, sultne mad, hjemløse klæder og tag over hovedet, ærer på den måde også Gud.

Til fordybelse

"Religionens sande formål består i at befri mennesker fra deres åndelige byrder, fjerne intolerance og undertrykkelse samt understøtte ret, frihed og fred. Gud ville, at hans folk var frie, men Israels ledere gjorde folket til trælle og fattige ... Sand religion er praktisk. Jovist, i menigheden findes også riter og ceremonier. Men det er livet, som man lever blandt sine medmennesker, der gør, at ægte religion synes nær- eller fraværende. Det handler ikke så meget om at afholde sig fra mad, men mere om at dele maden ud til de sultne. At omsætte sin tro i praksis er den eneste form for religion, som Gud vil acceptere i dommen. (Matt 25,34-46)" (ABC, Bd. 4, 431).

Til anvendelse

Esajas 58 sætter social retfærdighed i en sammenhæng med sabbatten. På den måde bliver begge knyttet sammen.

"De, der holder Herrens sabbat, er ansvarlige for at nådens og omsorgens gerninger praktiseres" (Ellen White, *Welfare Ministry*, Washington, DC, 1952, 121).

Resumé

Den måde, som vi i hverdagen omgås hinanden på, kan "understrege eller slå en streg over" vores tilbedelse. (Peter von Knorre, frikirkepræst og gæsteunderviser i GT)

Spørgsmål til drøftelse

Udgangspunkt

I sit religionskritiske epos "Tyskland – et vintereventyr" formulerede Heinrich Heine følgende linjer: *"Jeg kender visen, jeg kender teksten, jeg kender de herrer forfattere; jeg ved, de drak vin i hemmelighed og prædikede vand i offentlighed."*

Hvorfor er troværdighed et vigtigt emne?

Supplerende spørgsmål

På hvilken måde kommer dette spørgsmål også os ved?

Es 1,10-17

Hvorfor kritiserer profeten Israels tilbedelse som værende "forgæves"?

På hvilken måde sættes spørgsmålstegn ved eller udfordres vores forståelse af tro og tilbedelse gennem Esajas' bodsprædiken?

Mika 6,6-8

Hvilke tre forventninger har Gud til os, og hvad handler det om:

- "handle retfærdigt"?
- "vise trofast kærlighed"?
- "vandre årvågent (ydmygt 1948) med Gud"?

Tillægs-spørgsmål

I hvilket forhold står vores ugentlige tilbedelse (gudstjenesten) til vores engagement for de svageste?

Hvordan kan uselvisk socialt engagement hjælpe os til, at vores tro bliver livsnær, og at vores liv bliver troværdigt?